

4. Causa *formali*. Nam a) vinculum iuridicum societatis perfectae proprium et primum est obligatio iustitiae legalis, vinculum vero familiae est obligatio pietatis vel alterius virtutis (inter coniuges iustitiae commutativae et amoris); b) auctoritas in familia per se residet penes parentes et primum quidem apud patrem, ita ut determinatio subiecti auctoritatis semper procedat proxime ab ipsa natura neque relinquatur hominum arbitrio. In civitate vero nullum habetur subiectum generatim per ipsam naturam designatum, sed potest esse varium. Praeterea *superior* civitatis habet potestatem *iurisdictionis*, *pater* vero potestatem quam vocant *dominativam* (oeconomicam. *Suarez*, De leg. l. 1, c. 8, n. 4); ille potest ferre *leges*, hic solum dare *praecepta*. Potestas patria decrescit, non vero politica, quae semper manet eadem. *Illa* per se non potest restringi, ita ut unus paterfamilias habeat minorem potestatem in filios quam alius, *haec* vero varie restringi et inter diversa subiecta distribui potest. Denique potestas politica utpote altior iura habet ampliora quam potestas oeconomica, v. g. ius gladii, ius belli etc.

525. *Obi.* Contra nostram explicationem boni publici obicit *Bluntschli* (Theoria status moderni I 348): 1. eam detrahere dignitati et maiestati status publici; 2. eam redigere civitatem in conditionem *meri medii* pro bono privato; 3. eam confundere bonum publicum cum bono privato; 4. eam explicare non posse, cur saepe multa hominum milia libenter pro statu omnia bona sua cum ipsa vita profundant.

Resp. ad 1, nostram sententiam ad summum detrahere *falsae* maiestati status politici, non autem verae eius dignitati, quae in eo est, ut homines iuvenet in felicitate huius vitae vera et fini ultimo subordinata assequenda. Sententia nostra tuetur praeterea *dignitatem* personae humanae, quam adversarii in indignam conditionem *meri medii* pro bono status redigunt.

Ad 2 *dist.*: Nostra sententia redigit civitatem in conditionem *meri medii* pro bono privato *totali* omnium civium *collective* sumptorum, *conc.*, pro bono privato civium *singillatim* spectatorum vel etiam paucorum et partiali, *nego*. Bonum externum temporale civium singillatim sumptorum subordinatur bono publico, non autem bonum totale omnium civium simul sumptorum; huic potius bonum publicum, ut sit verum et commune, subordinari debet.

Ad 3 *nego assert.* Bonum publicum est complexus illarum conditionum, quas in thesi descripsimus. Hae autem condiciones non sunt bonum privatum nisi *remote* et *virtualiter*, quatenus nimirum eadem singulis membris organicis civitatis *possibilitatem* praebent suam propriam felicitatem directe per se efficiendi. Unde patet bonum privatum etiam omnium civium simul sumptorum esse solum finem *remotum* civitatis, non autem finem *proximum* et *immediatum*, a quo suam speciem habet.

Ad 4 *nego assert.* Nostra sententia hoc factum universale facillime explicare potest. Societas civilis enim generatim hominibus est necessaria et praecepta, hinc etiam ea sacrificia lege naturali praecepta sunt, quae ad eandem conservandam vel eius finem obtinendum sunt necessaria. Haec autem sacrificia a) numquam comprehendunt *omnia bona omnium civium*. Esset enim contra rationem omnes cives omnia bona sua profundere pro conservatione civitatis, quae ipsis pereuntibus etiam perit. *Ergo* solum aliqua vel etiam magna pars civium omnia bona sua temporalia cum ipsa vita non directe abiciunt, sed solum gravi vel certo *periculo* exponunt, ut servent a) aliorum plurimorum vitam, vel b) bona temporalia tum sua tum aliorum, c) eorundem libertatem et independentiam, fortasse etiam honestatem, proprietatem nationalem, religionem etc., d) ut eadem bona a maioribus accepta posteris intacta hereditate transmittant. Profecto si privatus sua bona temporalia, suam libertatem etiam cruento defendere potest non sine vitae propriae periculo, cur idem non liceat multis membris pro simili bono tum proprio tum aliorum plurimorum?

b) Etiam in illis casibus, in quibus cives omnia bona temporalia cum vita certo discrimini obiciunt, non simpliciter bona sua neglegunt, sed eadem cum bonis altioris ordinis et perpetuo mansuris commutant. Quae utique doctrina necessario supponit hanc vitam terrestrem cum omnibus bonis temporalibus non esse nisi palaestram pro vita futura immortalis, in qua sanctio huius vitae imperfecta complenda erit (n. 170).

ARTICULUS III.

DE CAUSA MATERIALI CIVITATIS.

526. Materia, ex qua civitas constituitur, partim *personalis* est, partim *realis*, i. e. tum populum tum territorium ab eo inhabitatum comprehendens. De utroque elemento pauca dicemus.

§ I. DE POPULO.

527. Materia personalis proxima, ex qua societas politica componitur, non sunt immediate *singula individua* qua talia, ut placet hodierno individualismo liberalium, qui civitatem ex individuis inter se aequalibus immediate confari fingit, sed *familiae* et aliae associationes sive naturales sive liberae, ex quarum unione corpus politicum oritur. Id patet ex dictis de origine et fine civitatis, quae familias iam constitutas praesupponit ex iisque ob earum insufficientiam se evolvit.

528. Inde elucet: 1. non omnia individua intra populum sensu proprio vocari posse *cives*, sed *solos patresfamilias*, i. e. omnes, qui vel actu tales sunt vel saltem familiam virtualiter repraesentant, quatenus eiusdem fundandae proximam aptitudinem naturalem habent. Hi scl. soli *immediate* ut membra civitatem constituunt, uxor vero et liberi non nisi *mediate familia* civitati inseruntur. Iidem etiam soli immediate et proxime habent *habilitatem* ad hoc, ut partem aliquam in regimine politico accipiant, id quod ex mente *Aristotelis* constituit essentiam civis (Polit. I. 3, c. 1: ἡ ἐξουσία κοινωνεῖν ἀρχῆς βουλευτικῆς καὶ κριτικῆς, πολίτην λέγομεν).

529. 2. civitatem esse *societatem organicam*, i. e. compositam ad similitudinem *organismi*. Organismus enim est totum per se unum, constans partibus *heterogeneis*, quarum singulae habent finem *immediatum* et activitatem sibi *propriam*, quae tamen omnes ad eundem finem remotum, scl. perfectionem totius, ordinate et harmonice cooperantur, id quod v. g. in planta fieri videmus. Sed civitas est eiusmodi totum, partibus heterogeneis constans. Inde facile

3. intelleges, quid censendum de quaestione *emancipationis feminarum*, hodie a multis agitata. Quaeritur scl., num feminis concedenda sint *iura politica*, v. g. ius eligendi deputatos populi. Multi liberalismi asseclae id affirmant, ut v. g. John Stuart Mill, Ed. Laboulaye, praesertim socialistae. Sed

THESIS LXXXIV.

530. Emancipatio politica feminarum admittenda non est.

(Moralphil. II 421.)

Prob. 1. Ex communi usu omnium fere gentium. Ab usu fere universali et perpetuo omnium gentium recedendum non est nisi ob rationes solidas et urgentes. *Atqui* eiusmodi rationes non adsunt, ut patebit ex solutione obiectionum.

Prob. 2. Ex supra dictis soli viri vel patresfamilias immediate et proprio sensu sunt cives: feminae vero *immediate subsunt auctoritati mariti*, qui caput est familiae; nec nisi ut membra familiae civitati inseruntur. Quodsi feminis generatim iura politica concederentur, evitari vix posset, ut frequenter collisiones inter iura politica feminae et iura mariti in uxorem orerentur in detrimentum auctoritatis mariti et pacis domesticae. Iura politica uxorem necessario ex parte subtraherent gubernationi viri.

Prob. 3. Ex bono familiae. Munus a Divina Providentia speciali modo uxori commissum est *interior domus administratio et praesertim immediata cura infantium*, praecipue primis annis. *Atqui* haec administratio et cura generatim cum exercitio iurium politicorum conciliari non potest. Requirit enim sollicitudinem sedulam eamque diu noctuque non intermissam per multos annos, quae cura neglegeretur, si feminis ius et proinde etiam generatim officium incumberet rebus politicis vacandi, contionibus publicis assistendi etc.

Prob. 4. Etiam *decentia et verecundia* mulieribus generatim obstare videtur, quominus feminae frequenter in publicum prodeant, pro contione dicant, comitiis intersint, itinera suscipiant, ita a viro et liberis separentur. Nec omittendum est ingenium feminarum generatim rebus politicis gerendis parum idoneum videri. Res enim politicae, saepe gravissimae, maturo consilio et prudentia administrari debent; feminarum autem ingenium mobile magis affectibus quam rationibus in hanc vel illam partem flecti solet.

531. *Obi. 1.* Feminae habent idem ius, ut bene gubernentur, ac viri. *Ergo* etiam habent idem ius participandi iura politica.

Resp. Conc. antec. Nego cons. et conseq. Argumentum nimis probat; nam si quid probaret, probaret etiam iura politica omnium debere esse prorsus aequalia, ideoque solam democratiam extremam esse legitimam regiminis formam. Omnes enim (etiam infantes!) idem habent ius, ut recte regantur. Ergo ex iure ad bonam gubernationem non sequitur ius participandi iura politica.

Obi. 2. Feminis imponuntur eadem onera publica ac viris, v. g. quoad tributa, saltem si sunt sui iuris, i. e. non alicui viro subiectae. Ergo debent eadem iura politica habere.

Resp. 1. Trans. antec. et nego cons. Ex aequalitate onerum non sequitur eadem debere esse iura.

Resp. 2. Nego antec. Numquid feminae etiam milites fiunt? Quod autem feminae sint plane sui iuris, hoc est per accidens. Generatim enim feminae sunt membra familiae et capiti eiusdem subiectae. In diiudicanda autem intentione naturae videndum est, quid generatim et per se, non quid per accidens contingat.

Obi. 3. Feminis conceditur apud multos populos ius politicum summum (potestas regia). Ergo a fortiore iis concedenda sunt alia iura politica.

Resp. Conc. antec. et nego cons. et paritatem. Quod supremum regimen feminis conceditur, est a) exceptio, quae raro contingere potest ac propterea generatim familiis nocumentum non affert. Praeterea b) hanc exceptionem bonum commune interdum suadet, cuius plurimum interest, ut successio in iure regnandi sit stabilis atque ita ambitioni via praecludatur. Denique c) illa indecentia, quam diximus, hic locum non habet, quia regina fere omnia per alios administrare potest. Contraria vero valent de iuribus politicis feminis universim concessis.

Inst. Saltem rationes allatae non probant, si feminis solum ius electionis activum, i. e. ius eligendi deputatos pro comitiis, concedatur.

Resp. 1. Si rationes adversariorum aliquid valent, probant iura feminarum politica universim. 2. Adversarii non sibi constant. Si enim aliqua omnibus feminis iura conceduntur, non apparet ratio, cur non alia illis etiam conferantur. Cur v. g., si ius habent eligendi, non possunt feminas ad comitia deputare? Et certe, si ius eligendi semel habent, quis illas prohibere poterit, quominus iura sua extendere studeant? Denique 3. *nego* rationes allatas, saltem magna ex parte, non valere, etiamsi solum ius eligendi feminis concedatur.

Obi. 4. Hodie in multis regionibus feminae admittuntur ad varia munera publica, v. g. possunt fieri medicae pro feminis, curatrices rei vehiculariae et telegraphorum etc. Ergo a pari possunt iis conferri iura politica.

Resp. Conc. antec. et nego conc. et paritatem. Magna est enim differentia inter admissionem feminarum ad officia publica et concessionem iurium politicorum ipsis factam. Si enim feminis universim iura politica conceduntur, iam nemo potest eas ab usu *horum iurium* impedire, et inde sequentur mala, de quibus in argumentis diximus. At vero per admissionem ad officia publica nulla feminis universim conceduntur iura, sed solum removentur obstacula, quae eas ab illis officiis arcent. Haec enim officia demandantur in unoquoque casu individuo per contractum et quidem dependenter a prudentia eorum, qui illa officia demandant vel postulant, quorum est iudicare de condicionibus individualibus. Si igitur in aliquo casu individuo aliqua femina ad munus quoddam gerendum est idonea nec aliquod obstaculum adest sive ex parte familiae sive ex parte ipsius feminae vel honestatis publicae, non est ratio cur non possit ad illud admitti. At alia est ratio, si feminis per legem universalem conceduntur iura politica. (Cf. quae de hac re auctor uberius exposuit in opusculo: Die Frauenfrage.)

§ 2. DE RELIQUIS ELEMENTIS ORGANICIS POPULI.

532. Praeter familias, municipia, reliquas societates, per quas quasi per gradus completa civitas succrescit, cernimus apud omnes fere populos *status* quos vocant *sociales*. Oriuntur iidem tum ex individuali hominum inaequalitate tum praesertim ex eo, quod bonum commune maioris communitatis ex magna varietate bonorum socialium coalescit, ad quae comparanda plures sociales quasi officinae necessariae sunt. Ita fit, ut similes facultates et necessitates intra communem populi unitatem secundum legem cuiusdam affinitatis arctiora corpora socialia efficiant, quae, dum singula speciales suos fines prosequuntur, eo ipso suam partem contribuunt ad bonorum copiam toti communitati necessariam.

Pro varia populorum indole religiosa et politica, et pro variis temporum et regionum adiunctis hi status varias formas induunt, quae ad duas praecipuas revocari possunt. Sunt nimirum illi status aut hereditarii aut non hereditarii, prout aggregatio membrorum nativitate fit vel non.

533. I. *Status hereditarii*

iterum in duas species subdividuntur:

a) *Status hereditarii sensu strictiore* («castes»), qui sola ratione sanguinis et originis sine respectu ad dotes et merita personalia ita determinantur, ut ab uno in alium fere numquam transiri possit, et quilibet status efformet corpus ab aliis quasi alienum et in se conclusum. Eiusmodi corpora praesertim apud Indos reperiuntur, quorum singula educationem, munera, mores sibi propria habent. Itaque totus hic ordo fere unice traditionum conservationi et privilegiis classium superiorum favet, dum inferiores classes ad perpetuam servitutem damnat et omnem fere progressum excludit. Orta videtur haec institutio praecipue ex obliterationa conscientia creationis et originariae consanguinitatis generis humani, cuius loco mythologicae fabulae invaluerunt cuique classi essentialiter diversam originem attribuentes.

b) *Status hereditarii sensu latiore*, quales passim per Europam, praesertim medio aevo, exsistebant. Nota eorum distinctiva est, quod non tam exclusive nativatem respiciunt et personali merito aliquod spatium ab inferiore classe ad altiorem emergendi relinquunt. Hinc fit, ut et hi status traditionum conservationi pariter faveant, nec tamen moderatum progressum plane excludunt.

534. 2. *Status non hereditarii.*

Tempore medii aevi fere ubique quattuor ordines sociales numerabantur: *Clerus*, *Nobilitas*, *Cives* cum suis collegiis, *Rustici*, quorum alii liberi, alii glebae adscripti. Rustici tamen non formabant statum politicum, quia nulla habebant iura politica. — Status clericorum suapte natura propter legem caelibatus hereditarius esse non poterat; reliqui status initio quidem hereditarii erant; paulatim tamen beneficio Ecclesiae, praesertim monasteriorum, intervalla iuridica tum inter rusticos liberos et adscriptos tum inter rusticos et cives minuebantur, ita ut tandem fere sola nobilitas hereditaria maneret. Inde orta est maior societatis mobilitas, quae progressui culturae favebat, necessaria tamen stabilitate non

carebat, quamdiu et sacerdotium et nobilitas accommodatum illi aequilibrium morale et politicum subministrabant.

535. Destructo per pseudophilosophiam saeculi XVIII hoc naturali et historico organismo populus non nisi *civibus* iure aequalibus (*citoyens*) constare fingebatur. Mox tamen necessitate cogente societatem in novos status artificiales seu classes distribuebant pro diversa civium ad statum publicum relatione. Horum statuum politicorum a multis quattuor distinguuntur:

a) classis *gubernans*, scl. principes et magistratus; b) classis *aristocratica*, nomine et divitiis pollens; c) status *tertius*, scl. cives animi cultura et oeconomica independentia praestantiores; d) status *quartus*, comprehendens omnes cives inferiores (v. g. operarios, proletarios). Sed hae classes veri nominis status non sunt, cum nec satis certis limitibus intra se distinguantur nec iura quaedam specialia sibi annexa habeant. Praeterea fundantur fere unice in diversitate divitiarum, elementis idealibus (clero et nobilitati) locum non relinquunt, perpetuis mutationibus sunt obnoxiae, ita ut societas stabilitatem inde nullam accipiat. Ideo hodie multi, ut societatem tot perturbationibus agitatam in meliorem conditionem reducant eamque firment, status illos pristinos secundum hodiernas exigentias transformatos resuscitare conantur.

§ 3. DE TERRITORIO.

536. Ad constituendum corpus politicum simul cum populo etiam *territorium* aliquo modo materialiter concurrat. — Hinc quaeri solet, num *territorium* pertineat ad *essentiam* civitatis.

Respondendum videtur a) non pertinere stricte ad *essentiam*, sed b) esse complementum eiusdem et necessariam conditionem ad perfectionem civitatis.

Primum ex eo patet, quod supposita unione plurium familiarum sub aliqua auctoritate suprema, cui competant iura essentialia potestatis politicae, omnia ad *essentiam* societatis civilis requisita adsint; sed haec omnia adesse possunt sine territorio. Sic v. g. populus israeliticus in deserto veram

efformabat societatem civilem; Moysi competebat ius gladii, ius belli gerendi etc. Idem dic de integra gente, quae relicto priore territorio una cum rege suo in alias sedes migrat (v. g. Hunni, Vandali, qui sub regibus suis sibi nova domicilia quaerebant).

Alterum vero ex historia luculenter demonstrari potest. Quam primum enim gentes ad altiores vitae cultum perveniunt, certas fixasque sedes sibi eligunt. — Agricultura nimirum, varia opificia et praesertim artes liberales et scientiae excoli nequeunt, nisi gens territorium determinatum stabiliter incolat; immo evolutio physica, moralis, politica adeo a territorio dependet, ut pro diversitate huius etiam illa diversa esse soleat. — Hinc ad recte intellegendam indolem et necessitates individuales alicuius populi etiam eiusdem ad territorium relatio consideranda est. Unde inferes falsam esse eam opinionem, quae in organismo politico nihil nisi meram *hominum liberorum societatem* agnoscit ideoque principi *nullam iurisdictionem localem* competere dicit in territorium. Secundum hanc opinionem constitutionalismi moderni rex non a territorio, sed solum a populo denominandus esset, v. g. non rex Belgii, sed rex Belgarum.

537. Ex altera vero parte duplex error priori oppositus vitandus. a) *Primus* eorum est, qui territorium ad populum collective spectatum exclusive pertinere debere dicunt, ita ut privatis solummodo competat ius ususfructus (dominium utile), populo vero toti ius proprietatis (dominium directum). Hic enim secundum multos (v. g. *Henr. George*) sensus est illius dicti «*The land to the people*», i. e. fundi ad totum populum pertinent. Unicus sensus sanus huius dicti esse potest: Moraliter loquendo fieri vix potest, ut sine summa laesione iustitiae maxima pars territorii, quod aliqua gens inhabitat, non pertineat ad varia eius individua, sed ad populum extraneum.

b) *Alter* error eorum est, qui ius publicum cum privato confundentes omnia iura principum ita ab originario dominio fundorum derivant, ut potestas iurisdictionis a iure proprietatis vix differat et subditi ratione territorii fiant quasi homines regis proprii. Favebat hic error regio absolutismo.

ARTICULUS IV.

DE CAUSA FORMALI SOCIETATIS CIVILIS
(DE AUCTORITATE CIVILI).

538. *Materia* societatis civilis est multitudo hominum, *forma* eiusdem *metaphysica* est ipsa moralis et constans unio huius multitudinis. Quoniam vero in ordine reali illa unio moralis et constans existere non potest sine auctoritate concreta, et ex hac ipsa unio moralis facile intellegitur, ipsa auctoritas saepe quasi forma considerari solet, quamvis stricte loquendo sit solum proprietates essentialis ex societatis essentia iam constituta resultans (n. 429). De hac auctoritate civili hic nobis agendum est. Porro quia auctoritatis civilis tum naturam et originem tum originarium subiectum iam consideravimus (n. 485 sqq), restat, ut totidem sectionibus dicamus: 1. de comprehensione obiectiva auctoritatis civilis; 2. de modis derivativis, quibus acquiritur; 3. de formis regiminis; 4. de functionibus auctoritatis civilis.

SECTIO I.

DE COMPREHENSIONE OBIECTIVA POTESTATIS PUBLICAE.

539. Querimus hoc loco, quis sit ambitus auctoritatis civilis, seu quaenam sint obiecta, ad quae activitas auctoritatis civilis intuitu finis sui se extendere possit vel debeat. In qua quaestione solvenda primo statuemus quaedam principia circa obiectivam extensionem auctoritatis civilis, deinde ad praecipua obiecta descendentes determinabimus, quis quoad singula sit ambitus activitatis publicae.

§ I. QUAEDAM GENERALIA CIRCA AMBITUM POTESTATIS
POLITICAE PRINCIPIA STATUUNTUR.

(Moralphil. II 538.)

540. 1. *Potestas civilis ea omnia et sola iura habet, quae ei ad convenientem consecutionem finis sui necessaria sunt.* Habet ea iura *omnia*. Qui enim vult finem, debet etiam velle media necessaria. *Atqui* Deus vult, ut auctoritas civilis, quae secundum se immediate ab eo descendit, finem suum consequatur; et media ad hunc finem sunt iura, quibus auctoritas